

20-Yanvar, 2026-yil

**RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM MUASSASASI
BITIRUVCHILRINI RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR QILUVCHI
OMILLAR**

Nurmuxamedova Dilfuza Irkenovna

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot
texnologiyalari universiteti, AKT sohasida iqtisodiyot va menejment fakulteti dekan
muovini*

Annotatsiya. Ushbu ishda tez suratta rivojlanayotgan raqamli iqtisodiyotda oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining raqobatbardoshligiga ta'sir qiluvchi omillar tahlil qilinadi. Unda mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyalashish uchun zarur bo'lgan asosiy kompetensiyalar, shuningdek, ta'lim dasturlarini raqamli bozor talablariga moslashtirish mexanizmlari o'rganiladi. Mualliflar ta'lim natijalari va ish beruvchilar ehtiyojlari o'rtasidagi tafovutni aniqlaydilar va raqobatbardoshlikni oshirish uchun kompetensiyaga asoslangan yondashuvlar va strategiyalarni taklif qiladilar.

Kalit so'zlar: raqobatbardoshlik, integratsiyalashish, ta'lim dasturlari, strategiya, raqamli iqtisodiyot, raqamli bozor, kompetensiyalar, ko'nikmalar, mehnat bozori.

Raqamli iqtisodiyot mehnat bozori tuzilmasini tubdan o'zgartirib, xodimlarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalariga yangi talablar qo'yimoqda. Oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilari uchun bu qo'shimcha imkoniyatlar va jiddiy qiyinchiliklarni yaratadi: bir tomondan, raqamli kompetensiyalarga ega mutaxassislariga talab ortib bormoqda; boshqa tomondan, raqobat kuchayib bormoqda va ko'nikmalar tobora eskirib bormoqda.

Ushbu ishning dolzarbligi oliy ta'lim bitiruvchilariga dinamik iqtisodiy muhitda raqobatbardosh ustunlik beradigan moslashuvchan ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish zarurati bilan belgilanadi.

Bitiruvchilarning raqobatbardoshligini mehnat bozorida samarali ishlash va boshqa abituriyentlar bilan raqobatlashish imkonini beruvchi bilim, ko'nikma, qobiliyat va shaxsiy fazilatlarining kombinatsiyasi sifatida aniqlash mumkin.

Raqamlashtirish ta'sirida mehnat bozori muntazam ravishda o'zgarib turadi.

Raqamli iqtisodiyot jarayonlarni avtomatlashtirish, sun'iy intellektdan foydalanish, platforma iqtisodiyotini rivojlantirish va masofaviy hamda gibrid ish bilan ta'minlash orqali tavsiflanadi.

Bu mutaxassislardan quyidagilarni talab qiladi:

- raqamli ko'nikmalar (ma'lumotlar savodxonligi, dasturlash, tahlil);
- moslashuvchan kompetensiyalar (ijodkorlik, tanqidiy fikrlash);
- o'z-o'zini o'rganish va moslashuvchan ko'nikmalar.

Oliy ta'lim muassasasi bitiruvchilarini raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha xalqaro tadqiqotlar Sanoat 4.0 muhitida muvaffaqiyatli professional faoliyat uchun quyidagi asosiy kompetensiyalarni aniqlagan:

- raqamli savodxonlik;
- fanlararo hamkorlik;
- katta ma'lumotlar ko'nikmalari;
- kiberxavfsizlik;
- aloqa va loyihalarni boshqarish ko'nikmalari.

Ushbu taqdiqotlar aralash usulga asoslangan bo'lib quyidagi tahlillarni o'z ichiga oladi:

• ish beruvchilar va bitiruvchilar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnomaning miqdoriy tahlili (N=450);

- HR mutaxassislari bilan o'tkazilgan suhbatlarning sifat tahlili;
- yetakchi universitetlardagi dasturlarning mazmun tahlili.

Tadqiqotlar so'rovnoma asosida amalga oshirilgan bo'lib ushbu so'rovnomada talab yuqori bo'lgan ko'nikmalar, o'quv muassasasi ta'limidan qoniqish va kutilgan natijalar hamda haqiqiy kompetensiyalar o'rtasidagi tafovut haqida savollar o'rin olgan.

So'rovnoma asosida o'tkazilgan tadqiqot natijalari quyidagicha:

1. Talab yuqori bo'lgan kompetensiyalarni baholash.

Quyidagilar ish beruvchilar orasida oliy ta'lim muassasasi bitiruvchilarda eng ko'p talab qilinadigan ko'nikmalar:

- Analitik fikrlash (64%);
- Raqamli savodxonlik (58%);
- Muloqot qobiliyatlari (51%);
- Jamoada ishlash qobiliyatlari (47%).

2. Ta'lim dasturlari va bozor talablari o'rtasidagi tafovut.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, oliy ta'lim muassasasi bitiruvchilarining taxminan 42% o'z kompetensiyalarini o'z sohalarida muvaffaqiyatli ishga joylashish uchun yetarli emas deb hisoblashadi.

Tadqiqot natijasida asosiy kamchiliklar sifatida quyidagilar aniqlangan:

- Amaliy ko'nikmalar (68%);
- Zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish qobiliyati (55%);
- Loyiha ish tajribasi (49%);

3. Raqobatbardoshlikni oshirish bo'yicha universitet amaliyotlari

Yetakchi oliy ta'lim muassasalari quyidagilarni amalga oshirmoqda:

- Raqamli kompetensiya kurslarini tashkil qilish;
- IT kompaniyalari bilan qo'shma loyihalar ishlab chiqish;
- Yetakchi korxonalarda amaliyot va stajirovkalar;
- Moslashuvchan o'rganish yo'llari (individual o'rganish yo'llari).

XULOSA

Oliy ta'lim muassasasi bitiruvchilarining raqamli iqtisodiyotdagi raqobatbardoshligi nafaqat ularning nazariy bilimlarining chuqurligi, balki amaliy ko'nikmalari, moslashuvchanligi va moslashuvchan fikrlashi bilan ham belgilanadi.

20-Yanvar, 2026-yil

Oliy ta’lim muassasalari va raqamlashtirilgan mehnat bozori o’rtasidagi samarali hamkorlik, dastur mazmunini yangilash va raqamli savodxonlikni mustahkamlash yosh mutaxassislarning muvaffaqiyatli integratsiyasining kalitidir.

Ushbu yo’nalishda olib borilgan tadqiqotlar natijalari shuni ko’rsatadiki, raqamli iqtisodiyot oliy ta’lim muassasalaridan o’quv dasturlarini yanada faolroq o’zgartirishni talab qiladi. Ular amaliy komponentni kuchaytirishlari, sanoat bilan aloqada bo’lishlari va texnik ko’nikmalar bilan bir qatorda yumshoq ko’nikmalarni ham rivojlantirishlari kerak.

Oliy ta’lim muassasasi bitiruvchilarining raqobatbardoshligini oshirish uchun davlat siyosati darajasida 4.0 kompetensiya standartlarini mukammal ishlab chiqish,

ta’lim muassasalariaro eng yaxshi amaliyotlar almashinuvi uchun platformalar yaratish.

FOYDALINGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. —Toshkent, 2020. (O‘RQ–637)
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–60-son Farmoni.
–“Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”-Toshkent, 2022.
3. O‘zbekiston Respublikasi “Aholi bandligi to‘g‘risida”gi Qonuni. —Toshkent, 2020.
4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori-Oliy ta’lim tizimida kadrlar tayyorlash va davlat buyurtmasi to‘g‘risida. —Toshkent, 2021.
5. Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Oliy ta’lim bitiruvchilari monitoringi hisoboti. — Toshkent, 2023
6. Ismoilov Sh. Yoshlar bandligi va mehnat bozori. — Toshkent, 2021.